

Prof. Kārļa Dišlera XVIII konstitucionālās tiesas procesa izspēles kāzuss (2016. gads)

I

[A] Kāzusā minētie fakti, personas un notikumi ir izdomāti. Jebkāda apstākļu vai notikumu sakritība uzskatāma par nejaušu.

[B] Kāzuss ir balstīts uz tā publicēšanas brīdī Latvijā spēkā esošajām tiesību normām, izņemot gadījumus, kur noteikts citādi. Ja pēc kāzusa publicēšanas kādā tiesību nozarē mainās normatīvais regulējums, tajā skaitā normatīvais akts vai akti zaudē spēku vai tiek grozīti, tiek pieņemts vai stājas spēkā jauns normatīvais akts vai akti, šīs izmaiņas izspēles dalībniekiem nav jāņem vērā. Ja pēc kāzusa publicēšanas nacionāla vai starptautiska tiesa vai tām pielīdzināma institūcija (piemēram, Satversmes tiesa, Eiropas Savienības Tiesa, Eiropas Cilvēktiesību tiesa, ANO Cilvēktiesību komiteja vai citu valstu konstitucionālās, augstākās vai citas tiesas) pieņem autoritatīvu skaidrojumu kādai tiesību problēmai, tad šāds skaidrojums var tikt izmantots.

[C] Kāzusā aprakstītie viedokļi skaidro un raksturo pieteikuma iesniedzēju un institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto normu, pozīciju. Izspēles dalībnieku juridiskajai analīzei nav pilnībā jāsakrīt ar kāzusā aprakstītajiem pušu viedokļiem. Izspēles dalībniekiem ir jāievēro prasījuma robežas, savukārt argumentācijas izvēlē viņi var darboties salīdzinoši brīvi (piemēram, ja tiek atrasti kādi kāzusā neminēti normatīvie akti, kuriem pretrunā varētu būt apstrīdētā norma, izspēles dalībnieki var pieteikumam pievienot arī šo normatīvo aktu analīzi).

II

1. Romāns un Liene Vārnas kopš sava kāzu ceļojuma uz Ņūdžersiju (Amerikas Savienotās Valstis) 2010. gadā ir Universālās gudrības kongregācijas (*Congregation of Universal Wisdom*) sekotāji. Šai kongregācijai piederīgi uzskata, ka Universālā gudrība ir visu radības līmeņu Augstākais kungs un ka prātu, ķermeni un garu ārstē vienā veidā, vadoties pēc Universālās gudrības. Jebkādu dzīvu organismu vai nedabisku vielu ievadīšana ķermenī ir ķecerība, kas var izmainīt organisma dabisko līdzsvaru un novest to slimības stāvoklī. Vienīgais veids, kā ar Universālās gudrības palīdzību drīkst uzturēt Dzīvības spēku, ir, uzliekot rokas uz mugurkaula.

2. Vārnu ģimenē 2011. gada 5. oktobrī piedzima dēls Toms, bet 2014. gada 30. septembrī – meita Izabella. Atbilstoši savai Universālās gudrības kongregācijas mācības izpratnei Romāns un Liene Vārns izmantoja savas Ministru kabineta 2000. gada 26. septembra noteikumu Nr. 330 “Vakcinācijas noteikumi” 22. punktā paredzētās tiesības atteikties no bērnu vakcinācijas. Līdz ar to savas dzīves laikā ne Toms, ne Izabella nav saņēmuši nevienu vakcīnu.

3. Liene Vārns 2013. gada 8. aprīlī vērsās ar iesniegumu privātā pirmsskolas izglītības iestādē (turpmāk – PPII) “Rozā zilonītis” (PPII atrodas Vecrīgā, Doma laukumā), lūdzot tajā uzņemt savu dēlu Tomu Vārnu. Kaut gan PPII bija brīvas vietas, tās vadītāja 2013. gada 9. aprīlī atteicās uzņemt Tomu, pamatojoties uz Vispārējās izglītības likuma 26. panta piekto daļu (turpmāk – Apstrīdētā norma).

4. Apstrīdētā norma noteic: “Pirmsskolas izglītības iestādēs neuzņem izglītojamus, kas nav vakcināti pret tuberkulozi, difteriju, garo klepu, poliomiēlītu, masalām, masaliņām, B hepatītu, vējbakām, pneimokoku infekciju, rotavīrusu infekciju un ērcu encefalītu, izņemot, ja izglītojamajam ir kontrindikācija vakcinācijai (stāvoklis, kādā medicīnisku apsvērumu dēļ nav pieļaujama personas vakcinācija), ko ar parakstu apliecinājis ārsts vai ārsta palīgs.”

5. Vispārējās izglītības likuma grozījumu anotācijā norādīts, ka norma nepieciešama, lai “aizsargātu pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņu un viņu ģimeņu tiesības uz veselību, kā arī novērstu epidēmiju izplatīšanos un nostiprinātu sabiedrības kolektīvo imunitāti”. Uz Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdi, kurā tika apspriesti minētie grozījumi, bija uzaicināti Starpgalaktiskās virsgudrības kongregācijas pārstāvji. Šī kongregācija uzskata, ka vakcīnas Zemes iedzīvotājiem nodod Mēness otrā pusē dzīvojošā dievība Čanis. Bērnu vakcinēšana ir viens no būtiskākajiem Starpgalaktiskās virsgudrības kongregācijas reliģiskajiem rituāliem.

6. Neilgi pirms Saeimas komisijas sēdes kāds Universālās gudrības kongregācijas biedrs savas reliģiskās pārliecības aizsardzībai bija vērsies Administratīvajā rajona tiesā. Tiesas sēdes laikā Starpgalaktiskās virsgudrības kongregācijas pārstāvji pie tiesas ēkas bija sarīkojuši plašu piketu, kura laikā tikai izkliegti dažādi pret Universālās gudrības

kongregāciju vērsti saukļi, piemēram, “Universālā gudrība ir muļķu gudrība” un “Dzīvības spēks ir nāves grēks”.

7. Saeimas sēdē Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas referents Kārlis Rutks aicināja deputātus atbalstīt grozījumus, norādot uz iepriekšējo gadu pieredzi, kad daudzos bērnudārzos gripas epidēmijas laikā slimojuši līdz pat 90% audzēkņu. Viņš atsaucās arī uz Starpgalaktiskās virsgudrības kongregācijas pārstāvju pausto viennozīmīgo atbalstu Apstrīdētajai normai.

8. Apstrīdēto normu Saeima pieņēma trīs lasījumos, un tā stājās spēkā 2012. gada 6. decembrī. Par Apstrīdētās normas pieņemšanu trešajā lasījumā balsoja 69 Saeimas deputāti, 12 deputāti atturējās, bet visi 10 partijas “Brīvs no naida, bailēm, ķīmiskajām trasēm un e-vielām” deputāti balsoja pret to.

9. 2013. gada 13. maijā Liene Vārna vērsās ar pieteikumu Administratīvajā rajona tiesā, lūdzot atzīt PPII “Rozā zilonītis” 9. aprīļa atteikumu par prettiesisku, jo tas aizskar Lienas, Romāna un Toma Vārnu tiesības, kas viņiem izriet no Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 99. un 112. panta. Administratīvā rajona tiesa atteicās pieņemt pieteikumu, norādot, ka pieteicēja nav ievērojusi šai lietu kategorijai noteikto ārpustiesas izskatīšanas kārtību. Proti, viņa nav vērsusies Rīgas domē ar apstrīdēšanas iesniegumu par PPII “Rozā zilonītis” 2013. gada 9. aprīļa atteikumu. Rīgas dome konkrētajā gadījumā uzskatāma par augstāku iestādi, jo tā privāto tiesību subjektam – PPII “Rozā zilonītis” – ir deleģējusi tiesības īstenot pirmsskolas izglītības programmu. Šādam Administratīvās rajona tiesas secinājumam savā 2016. gada 10. maija lēmumā pievienojās arī Administratīvā apgabaltiesa.

10. Liene, Romāns, Toms un Izabella Vārnas (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) 2016. gada 10. jūnijā vērsās ar kopīgu pieteikumu Satversmes tiesā, lūdzot atzīt Apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 99. un 112. pantam. Lai pamatotu pamattiesību aizskāruma esamību, Pieteikuma iesniedzēji norādīja, ka, tā kā viņu ģimenē aug divi bērni pirmsskolas vecumā, visi Pieteikuma iesniedzēji ir nonākuši Apstrīdētās normas tvērumā. Tā rezultātā viņiem neizbēgami jāizvēlas starp bērnudārza apmeklēšanu un bērnu nevakcinēšanu.

11. Attiecībā uz konkrētajām Satversmes normām Pieteikuma iesniedzēji minēja, ka valsts varas ieviešanās viņu izvēlē nevakcinēt bērnus liedz viņiem organizēt savu dzīvi atbilstoši viņu reliģiskajai pārliecībai (99. pants) un liedz viņu bērniem iegūt izglītību (112. pants). Pieteikuma iesniedzēji turklāt apgalvoja, ka Satversmes 116. pants nemaz nepieļaujot Satversmes 112. pantā paredzēto tiesību ierobežošanu, un tādēļ tiesības uz izglītību esot uzskatāmas par absolūtām tiesībām. Turklāt jebkurā gadījumā pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo Saeimas komisijas sēdē uzklautīti tikai Starpgalaktiskās virsgudrības kongregācijas pārstāvji, savukārt Universālās gudrības kongregācijas pārstāvji uz sēdi nav uzaicināti.

12. Satversmes tiesa 2016. gada 8. jūlijā ierosināja lietu "Par Vispārējās izglītības likuma 26. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 99. un 112. pantam".

13. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu – Saeima, atbildes rakstā norādīja, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama, jo, ciktāl pieteikums attiecas uz Toma Vārnas situāciju, tas neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas prasībām, savukārt attiecībā uz Izabellas Vārnas situāciju pamattiesību aizskārums nemaz nav radies, jo lietas materiālos nav pierādījumu, ka viņa pati vai viņas vecāki vēlētos, lai viņa apmeklētu PPII. Turklāt no Satversmes 112. panta teksta skaidri izriet, ka tiesības uz pirmsskolas izglītību nemaz neietilpst šā panta tvērumā. Savukārt Satversmes 99. pants aizsargā tikai patiesu reliģisko pārliecību, kurai jābūt ilglaicīgai un jāveido vērtību sistēma bez iekšējām pretrunām.

14. Ja Satversmes tiesa tomēr uzskatītu, ka tiesvedība lietā ir turpināma, Saeima apgalvoja, ka Apstrīdētā norma atbilst Satversmes 99. un 112. pantam, jo Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu un tam ir leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību un sabiedrības labklājības aizsardzība. Turklāt pamattiesību ierobežojums noteikti ir uzskatāms par samērīgu, jo sabiedrības ieguvums no tā, ka valsts iedzīvotāji tiek vakcinēti pret novēršamām slimībām, ir nesamērojami lielāks nekā iespējamais indivīdu pamattiesību nebūtiskais ierobežojums, ko rada Apstrīdētā norma. Visbeidzot Saeima uzsvēra, ka Satversmes 111. pants valstij uzliek pienākumu aizsargāt cilvēku veselību. Obligāta vakcinēšana pret novēršamām slimībām ir viens no efektīvākajiem šā pienākuma izpildes veidiem.